

Knut Hamsun og vår nasjonale fortreffelighet

Av Thorleif Øisang

DET OPPSTO hos enkelte en sterk indignasjon da kongeparet under sin Nord-Norge-reise nylig besøkte Hamarøy og på den måten gjorde en viss stas på dikteren Knut Hamsun. Man mente at de kongelige på denne måten intonerte at tiden nå var inne til å forsone seg med nazisten Hamsun og alle svikere som i hine hårde tider forrådde fedrelandet. Det skulle man ikke ha noe av.

La det være slått fast at Hamsun trodde på nasjonalsosialismen – for øvrig i likhet med en rekke hederlige og velmenende mennesker, her i landet og rundt om i verden i 1930-årene. Det spesielle med Hamsun, og det som gir grunnlag for å betegne ham som «nazist», var at han konsekvent holdt fast ved sin tro til det siste. Han ville ikke trekke seg unna eller avsverge sin overbevisning selv om det gikk til helvete med alt han trodde på. Hele sitt liv hadde Hamsun vært sta, halsstarrig og uredd. Det var han også i denne situasjon. Det ble hans ulykke.

Men selv om det – i vår etterkrigsdialektikk – er grunn til å hevde at Hamsun var «nazist» og «landssviker», var han også et åndsmenneske som ruvet. Innen litteraturen var han unik. Med rette ble han regnet som en av våre aller største dikterbegavelser, en genial forfatter, en dikterisk trollmann som ble beundret over hele Europa, og enda leng-

re.

Faktisk er det slik at en rekke åndsmennesker som har raget opp og dannet epoke i tiden, kan ha hatt et menneskesyn, en samfunns- og politisk oppfatning som ikke kan bifalles, ja som kan virke direkte støtende på de fleste. Når det gjelder personen Hamsun, må det uten tvil kunne sies at han var autoritær, antidemokratisk, bonderomantisk og politisk naiv. Men etter snart 50 år synes jeg vi nå skal la alt dette med hans personlige og politiske livsanskuelse ligge, i betraktning av at han slett ikke er den eneste av store åndsmenn som har forfektet politiske og samfunnsmessige anskuelser samtiden hadde vanskelig for å fordøye.

– Vi bør nå la Knut Hamsuns landssvik ligge og begrense forherligelsen av vår egen handlemåte under den tyske okkupasjonen, skriver Thorleif Øisang, pensjonert skole-sjef i Bærum.

Det er også på tide at vi renonserer noe på den evindelige rekapitulering av okkupasjonen (som vi så fullstendig uforskyldt kom opp i) og lidelsene under

denne, landssvikerne hvis forræderske handlemåte vi aldri må glemme, og oppgjøret som vi hadde med dem (og som er utbasunert som det mest rettfærdige, mest redelige av alle krigsoppgjør). Vi må begrense forherligelsen av vår egen fortreffelige handlemåte under den tyske okkupasjonen, vår gloriøse frihetskamp og enestående fedrelandssinn. Vi må slutte med den massive fordømmelsen av dem som sto på den andre siden. Når sant skal sies, var ikke vår kamp så veldig heroisk. Dessuten er det et faktum at vi opplevde en svært mild okkupasjon, og det av en makt vi nylig hadde vært i krig med.

Vårt landssvikoppgjør er svært lite å rose seg av. Sam-

menlignet med andre land i samme situasjon gjennomførte vi det strengeste landssvikoppgjør etter den annen verdenskrig. De 37 dødsdommer som ble avsagt og eksekvert, er et mørkt kapittel i vår rettspraksis og vår politiske historie. Men det er slik med oss nordmenn at vi i alle sammenhenger skal være så over alle grenser nasjonale og fedrelandskærlige. Og når det gjelder dem som svek, er det ikke måte på hvor strenge vi er i vår straff.

Når det gjelder Hamsun – forfatteren av «Pan», «Victoria», «Mysterier» og «Markens Grøde», bøker slukt av millioner av lesere verden over – og den skammelige behandling skapen av disse diktverk ble gjenstand for ved krigens slutt, kan det være på sin plass å nevne at Molotov, da han drøftet det norske landssvikoppgjøret med Trygve Lie, innstendig bad om at man ikke måtte være for streng mot Knut Hamsun – han var jo tross alt en verdensberømt dikter. Til dette svarte imidlertid den røvergloge friskusen fra Grorud kontant og selvtilfreds: «Don't be soft, Molotov», – Ikke vær bløthjertet!

På mange måter karakteriserer denne passasjen norsk holdning overfor dem som var på den andre siden under den annen verdenskrig, samtidig som utsagnet fremstår som en selvtilfreds egenerklæring om nasjonal fortreffelighet.

Knut Hamsun – en stor forfatter med en tvilsomt livsanskuelse.